

Katecheze dětí a mládeže v období první Československé republiky

Ludvík Dřímál

Obdobím tzv. první Československé republiky je označováno dvacetiletí od vzniku samostatného společného státu Čechů a Slováků v roce 1918 po rok 1938, v němž na základě Mnichovské dohody došlo k zmenšení jeho území o pohraniční oblasti.

1. KATOLICKÁ CÍRKEV V NOVÉM STÁTĚ

První desetiletí nového státu nebylo pro místní katolickou církev šťastné, spíše naopak.¹ Hned v prvních měsících po pádu habsburského režimu došlo k protikatolickým útokům, jež měly své hluboké kořeny v dějinách českého národa, především v husitské tradici, později v reformaci a protireformaci, v období národního obrození a posléze v osvícenství. K tomu je třeba zohlednit i fakt, že církev působila v době rakousko-uherské nadvlády v roli církve státní ve formě tzv. austrokatolicismu. A tak nepřekvapuje, že politický odpor vůči vídeňské vládě se promítl i na náboženském poli a vyústil až do násilných projevů, jako např. veřejné ničení památek a symbolů.²

Tyto nešťastné okolnosti pro církev v první Československé republice, spojené navíc s racionalismem a protiřímským afektem českého národa, přispěly značně k posílení tzv. reformního proudu v duchovenstvu³ a ke vzniku Církve československé v lednu 1920. Založením této církve, která odmítala celibát, se katolický klérus v Čechách dostává do krize. Nemálo farářů opouští katolickou církev, a co vážnějšího, jsou následováni věřícími svých farností, kteří žili většinou v náboženské nevědomosti.⁴ Naproti tomu slovenský katolický klérus zůstal církvi věrný: kromě dvou sborů této nové církve (Michalovce a Nové Zámky), které navíc tvořili přistěhovalí Češi, se k Církvi československé připojila pouze jediná slovenská farnost, která r. 1939 zanikla.⁵

¹ Dějinný přehled o situaci katolické církve mezi dvěma světovými válkami v minulém století podává např. J. KADLEC, *Přehled církevních českých dějin*, sv. 2, Řím: Křesťanská akademie, 1987, s. 221–251. Nově vydáno Praha: Zvon, 1991; dále V. MEDEK, *Cesta české a moravské církve staletími*, Praha: ČKCH, 1982, s. 320–344; B. RÁČEK, *Církevní dějiny v přehledu a obrazech*, Praha: Vyšehrad, 1940, s. 346–392; J. DOLINSKÝ, *Církev a stát na Slovensku v letech 1918–1945*, Trnava: Dobrá kniha, 1999. Pro bližší informaci o situaci českého a slovenského národa v tomto období lze konzultovat J. PEKAŘ, *Dějiny československé*, Praha: Akropolis, 1991, s. 191–231.

² Srov. např. B. ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin*, sv. X-1, Olomouc: CMBF, 1972, s. 34–35.

³ Srov. P. MAREK, *České schisma*, Olomouc-Rosice: Gloria, 2000.

⁴ Podrobnější informaci o těchto událostech podává J. HLOUCH, *Problém odpadu od Církve*, Olomouc: MCM, 1937.

⁵ Jednalo se o Liptovskou Osadu, jejíž farář P. Maťašovský se r. 1939 veřejně vrátil a vyzval k návratu i své farníky – srov. J. DOLINSKÝ, *Církev a stát na Slovensku v letech 1918–1945*, s. 41.

Zakladatelé Církve československé nebyli mezi sebou jednotní. Křídlo konzervativní chtělo orientovat novou církev na východ a vytvořit postupně československou církev ortodoxní autokefální. Tato tendence se vyskytovala především u kněží na Moravě pod vedením Matěje Pavlíka.⁶

V české společnosti první Československé republiky se projevil duch liberalismu. Základem politické scény se staly strany programově namířené proti katolictví. Z úst některých vysokých státních představitelů zaznívala ostrá slova typu zúčtování s Římem, jedním z hlavních témat diskusí v tisku i na parlamentní půdě v souvislosti s církevní otázkou byla odluka církve od státu.⁷ Po provokujících manifestacích na počest Jana Husa v roce 1925 opustil Prahu papežský nuncius. Postoj katolíků proti vládní svévůli a proti schizmatu byl sice rázný, avšak chyběla mu jednotná koordinace.⁸ Vztahy mezi Apoštolským stolcem a novým státem byly normalizovány až ke konci dvacátých let: v únoru 1928 se dospělo k *Modu vivendi*, jenž se týkal nejdůležitějších otázek vzájemného soužití.⁹

2. SITUACE V KŘESŤANSKÝCH RODINÁCH

Odhlédneme-li od bouřlivých událostí, spjatých zejména s první světovou válkou a jejími následky, lze říci, že projevy křesťanské víry českého lidu byly i po vyhlášení samostatnosti Československé republiky víceméně tradiční, silně poznamenané dlouhotrvajícím životem v rakousko-uherské monarchii a úzkým poutem mezi církví a státem. S větším výskytem praktikujících křesťanských rodin bylo možno se setkat pouze na venkově.

O existenci pravidelné rodinné katecheze lze silně pochybovat, protože rodiče spoléhali na povinnou náboženskou výuku ve škole. Nechyběli nicméně rodiče, kteří probírali s dětmi témata školního vyučování náboženství, a v mnoha rodinách venkova, zvláště na Moravě, byl rozšířen zvyk společné večerní modlitby, popřípadě účast celé rodiny na nedělní mši svaté. K předávání základních pravd víry přispívalo i slavení křesťanských svátků během liturgického roku, takže mnoho dětí vyrůstalo v křesťanském prostředí.

Dosti odlišná byla situace obyvatelstva v průmyslových oblastech, kde velká hospodářská krize ve třicátých letech způsobila sociální bídu. Život mnoha rodin byl krizí těžce zasažen, a tak křesťanská výchova byla v těchto oblastech zatlačena do pozadí existenčními starostmi.¹⁰

⁶ Podrobněji viz F. CINEK, *Církev zbudovaná na frázích*, Olomouc: Našinec, 1923.

⁷ Bližší informace viz P. KOLÁŘ, „Myšlenka odluky státu a církve v období vzniku první Československé republiky,“ in M. MIKULICOVÁ a P. KUBÍN (eds.), *In omnibus caritas: Sborník KTF UK*, sv. 4, Praha: Karolinum, 2002, s. 304–335.

⁸ Srov. J. DOLINSKÝ, *Dejiny Cirkvi*, díl 4, *Novovek*, Bratislava: Dobrá kniha, 1997, s. 281.

⁹ Podrobnější informace o situaci církve po podepsání tohoto dokumentu viz F. KOP, *Modus vivendi: nynější stav jeho provedení*, Praha: Orbis, 1938.

¹⁰ Srov. C. NOVÁKOVÁ, *Dějiny katechese a katechetiky v Čechách a na Moravě*, manuskript, sv. 2., Praha: Konvent OSU, s. 6.

3. NÁBOŽENSKÁ VÝUKA V ZÁKLADNÍ ŠKOLE

První československý stát převzal organizaci svého národního školství v podstatě tak, jak existovala po léta v rakouské monarchii, včetně zákonů a norem platných v říši od r. 1869.¹¹ Nicméně už zakrátko po r. 1918 upozorňuje významný český katecheta Josef Hronek na skutečnost, že česká národní škola ztratila svůj charakter instituce vychovávající v náboženském duchu, jak to bylo zakotveno výslovně v rakouském zákoně z r. 1869, a stala se postupně výchovnou institucí neutrální.¹² K podobnému konstatování dospívá i významný katecheta na Moravě jezuita Václav Kubíček, který výslovně poukazuje na to, že ze zákona byl vypuštěn první a nejdůležitější článek, v němž jsou cílem školní výchovy prohlášeny morálka a náboženství.¹³ Zákon, zděděný z doby monarchie, byl částečně změněn a doplněn tzv. Malým školským zákonem z r. 1922, podle něhož zůstávala výuka náboženství sice i nadále předmětem povinným, nicméně žáci bez náboženského vyznání či příslušníci vyznání státem neuznaných nebyli povinni hodiny náboženství navštěvovat. „Osвобоzení“ od výuky náboženství umožňoval zákon též všem žákům, jejichž rodiče o to požádali.¹⁴

Malý školský zákon vymezoval výuku katolického náboženství v rozsahu dvou hodin týdně ve všech ročnících. V rozvrhu hodin každého z nich byla vyučovací hodina náboženství zařazena na začátek nebo na konec vyučování, ať už dopoledního či odpoledního.¹⁵

Kubíček neskrýval své zklamání z nových úprav a neváhal vyjádřit i svůj odhad jejich následků:

Nynější škola má sice výuku náboženství v rozvrhu učiva, ale pouze jako „předmět“, závislý od libovůle rodičů a dospělejších žáků, tudíž předmět pro život postradatelný. Zákonem otevřená možnost odhlášení snižuje náboženství v očích žactva na záležitost méně hodnotnou nebo i bezcennou a svádí je k nedbalosti a nekázni. Rozvrh hodin znesnadňuje mnohdy účinnou katechesi... Na modlitbu, služby Boží a svátosti hledí zákon jako na cosi ani ne v toliké míře významného, jako je kreslení, mluvnice a tělocvik, u nichž arci nestačí pouhá teorie bez praxe...

¹¹ Srov. J. HRONEK, *Reforma národní školy československé*, Praha: Cyrilometodějské nakladatelství G. Franzla, 1935, s. 18; též, *Vyučování náboženství na národních školách*, Praha: Vyšehrad, 1935, s. 137, 141–150.

¹² Hronek se odvolává na nové české zákony počínaje Ústavou až po nové osnovy pro výuku náboženství na obecných školách. Zatímco v zákoně rakouském (1869) byly cílem školní výchovy morálka a náboženství, v českých zákonech se praví, že škola má vychovávat k ideálům kulturním a mravním, daným národem, státem a lidstvem. Základní charakter výchovy není tedy už náboženský, nýbrž daný morálkou a humanitou, přičemž humanitou je chápáno vše ušlechtilé, ovšem bez nadpřirozeného cíle a prostředků – srov. J. HRONEK, *Reforma*, s. 82–84; též, *Vyučování náboženství*, s. 170–171. K tomu je navíc třeba mít na zřeteli charakteristiku tehdejších českých učitelů: mnozí byli zaměřeni nacionalisticky a liberálně; ačkoliv byli pokřtěni, hlásili se ke křesťanství pouze v Masarykově pojetí nebo byli úplně bez vyznání. Učitelů náboženství byl celkově nedostatek, a tak se stávalo, že náboženství vyučoval učitel se slabou vírou či liberálním smýšlením. Začal-li takový učitel působit na katolické vesnici, zvedl se proti němu odpor ze strany rodičů. Nejednou musel být odvolán a nahrazen vhodnějším.

¹³ V. KUBÍČEK, *Katechetika: Návod k duchovní správě školní mládeže katolické*, Olomouc: MCM, 1937; 3. vyd. v r. 1946, s. 21. Tato a další citace jsou převzaty z 3. vydání.

¹⁴ Srov. J. HRONEK, *Reforma*, s. 26–27; též, *Vyučování náboženství*, s. 157–158; dále J. DOLINSKÝ, *Cirkev a stát na Slovensku v letech 1918–1945*, Trnava: Dobrá kniha, 1999, s. 51.

¹⁵ Srov. J. HRONEK, *Reforma*, s. 26, 48, 51; též, *Vyučování náboženství*, s. 158.

V těchto poměrech vězí největší překážka duchovní správy katolického žactva. Odtud hrozí nebezpečí, že děti takto vedené budou co do povahy nábožensky lhostejné, vnitřně rozeklané a k dosažení věčné blaženosti buď méně schopné, anebo vůbec neschopné.¹⁶

Je třeba říci, že na Slovensku čelila církev tlaku ze strany státu s větší statečností a důsledností: projevilo se to nejen pastýřskými listy slovenských biskupů, ale věřící jako celek se zasadili za ponechání a podporu církevních škol.¹⁷

Právní základnou pro školství zůstal až do roku 1948 školský zákon rakouský z r. 1869. Ústava Československé republiky sice zaručovala svobodu náboženského vyznání, nicméně požadovala, aby veškeré školy byly podřízeny státu, jemuž přiznávala právo nejvyššího řízení veškerého vyučování a výchovy a dohled nad obojím.¹⁸ Zřízení jakékoli soukromé instituce pro výchovu a výuku bylo podmíněno předchozím státním souhlasem, který byl vyžadován i v případě založení církevní školy.¹⁹ Navíc zůstal v platnosti i rakouský předpis z r. 1850, který nařizoval, aby každý učitel náboženství byl po obdržení kanonické mise ještě oficiálně uveden do své funkce státním školským úřadem.²⁰

Z období první republiky se zachovaly dva významné dokumenty, jež umožňují určitou představu o situaci tehdejší školní katecheze na Moravě: jde o stručnou metodiku vyučování katolického náboženství²¹ a osnovy pro vyučování katolického náboženství na obecných a měšťanských školách.²²

Tyto osnovy nám umožňují vytvořit si představu o obsahu školní katecheze na prvním stupni.

Mezi tištěnými učebními pomůckami je třeba uvést *Katolickou prvouku*,²³ *Biblické dějiny*²⁴ a *Katechismus katolického náboženství*.²⁵

¹⁶ V. KUBÍČEK, *Katechetika*, s. 21–22.

¹⁷ Srov. J. DOLINSKÝ, *Církev a stát na Slovensku*, Trnava: Dobrá kniha, 1999, s. 48–53. Výuka náboženství zůstala i na Slovensku (podle zákona z r. 1922) povinným předmětem.

¹⁸ Srov. J. HRONEK, *Reforma*, s. 20; týž, *Vyučování náboženství*, s. 146 a 155. Autor cituje přímo Ústavu Československé republiky z 29. 2. 1920 a Školský zákon z 9. 4. 1920.

¹⁹ Srov. B. ZLÁMAL, *Příručka*, s. 104.

²⁰ Srov. C. NOVÁKOVÁ, *Dějiny*, s. 17–19.

²¹ A. FUX, *Stručná methodika vyučování katolického náboženství*, 4. vyd., Hranice: Nákladem vlastním, 1914. Adolf Fux byl bývalým profesorem při c. k. učitelském ústavu, členem zkušební komise pro školy obecné a měšťanské v Příboře a ředitel ústavu ke vzdělání učitelek. První vydání jeho metodiky bylo schváleno kněžskou arcibiskupskou konsistoří v Olomouci 13. prosince 1899.

²² V. KUBÍČEK, *Ordinariátní osnovy pro vyučování katolického náboženství na obecných a měšťanských školách*. Václav Kubiček, působící na katedře katechetiky CMBF v Olomouci, se dočkal jejich oficiálního schválení ordinariátem olomouckého arcibiskupství v roce 1931. Katecheté na Moravě byli povinni se těmito osnovami řídit ihned od roku jejich vydání, zatímco pro české diecéze nabyly osnovy platnosti od roku 1933 – srov. C. NOVÁKOVÁ, *Dějiny*, sv. 2, s. 24.

²³ V. KUBÍČEK, *Katolická prvouka*, Olomouc: R. Promberger, 1917; kniha byla později schválena jak autoritou církevní, tak i státní jako učebnice pro nižší ročníky národních škol. V r. 1941 se dočkala 12. vydání.

²⁴ Týž, *Biblické dějiny*, Olomouc: R. Promberger, 1925; 2. vyd. 1927. Církevní schválení vydáno v r. 1927; 7. vyd. v r. 1932 bylo schváleno též státní autoritou jako učebnice pro vyučování katolického náboženství v národních školách.

²⁵ Týž, *Katechismus katolického náboženství*, Olomouc: MCM, 1929; církevní schválení uděleno ihned při 1. vyd. V r. 1948 vychází již jeho páté přepracované vydání.

Základní směrnice osnov lze souhrnně vyjádřit následovně:

1. Základem výuky náboženství jsou biblické dějiny. Tyto je třeba probírat systematicky. V nižších a středních ročnících jsou z biblických dějin odvozovány katechismové formule. Ve vyšších ročnících už není třeba užívat biblických událostí pravidelně, ale příležitostně, a to pro ukázky, vysvětlení a spojení se životem.²⁶
2. Výuka katechismu zaujímá přední místo v šestém, sedmém a osmém ročníku, a to v přiměřeném rozsahu vzhledem k počtu žáků každého ročníku, k jejich chápavosti i vzhledem k místním okolnostem.²⁷
3. Pokud se týká liturgických obřadů, není nabízen žádný speciální text. Liturgii je nutno vysvětlovat příležitostně v rámci obsahu katechismu. Během probírání liturgického roku je třeba vysvětlovat pečlivě všechna liturgická období a svátky, aby je mohli hluboce prožívat už malí žáci.²⁸
4. Dějiny církve jsou vřele doporučovány ve všech školách, aby se žáci seznámili se světlými i stinnými stránkami církevních dějin, a zvláště s příklady, které jim mohou posloužit jako orientace v životě. Kromě toho je třeba jim pomáhat, aby dospěli k správnému posudku o osobách a obdobích, jež jsou zhusta citovány jako argumenty proti církvi.²⁹
5. Vyučovací proces musí být napojen na praktický život. Nestačí učit se nazpaměť. To, co má být vtištěno do paměti, je zásadně třeba napřed vyložit, a to tak, aby žáci pochopili pravdy víry; vykládat tedy jasně, sugestivně, s patřičným objasňováním a motivováním. Během katechetického výkladu je tedy třeba se snažit „zapálit“ srdce věřících dětí. Katecheta má na zřeteli všechny schopnosti žáků. Proto se snaží katechizovat tak, aby výklad pravd víry nejen slyšeli, nýbrž také aby je viděli prostřednictvím obrazů, kreseb, map; ještě účinnější katecheze spočívá pak v konkrétním zapojení žáků prostřednictvím psaní či kresby. Čím více se katechetovi podaří žáky zapojit, tím hlouběji zapustí pravdy víry své kořeny v jejich nitru.³⁰

Kubíček uplatňuje ve svém pracovním plánu náboženské výuky prvky a zásady tzv. psychologické metody³¹, kterou dále propagoval jeho žák a nástupce na teologické fakultě v Olomouci a pozdější kardinál František Tomášek.³²

František Tomášek si navíc dobře uvědomoval, že vyučování náboženství ve škole nestačí samo o sobě vyřešit problém a dosáhnout cíle náboženské výchovy v době různých vlivů, jež neblaze působí na duchovní život školáků.³³ Již ve své disertační

²⁶ Srov. týž, *Osnova pro vyučování katol. náboženství na obecných a měšťanských školách*, Olomouc: Arcibiskupská knih- a kamenotiskárna v Olomouci, 1931, s. 5.; taktéž A. Fux, *Stručná methodika*, s. 22–26.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 5–6.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 6–7.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 7.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 8.

³¹ Tato metoda, nazývaná též metodou textově-syntetickou nebo „mnichovskou“, je spojena zejména s osobami A. Webera (autor jejích teoretických principů) a H. Stieglitze, který po víceletém zkoušení s ní vystoupil na veřejnost r. 1902. Podrobnější informace viz např. H. W. OFFELE, *Geschichte und Grundanliegen der sogenannten Münchener katechetischen Methode*, München: DKV, 1961.

³² Srov. F. TOMÁŠEK, „Psychologická metoda náboženského vyučování,“ *Logos*, roč. 1, 1946, č. 2–3, s. 46.

³³ Srov. F. TOMÁŠEK, *Didakticko-pastorační využití zájmu dětí ve vyučování náboženství*, Olomouc: CMBF, 1936, s. 167–169; týž, „Mimoškolní pastorační práce dětí,“ *Vychovatelské listy* (dále zkracujeme VyLi), roč. 38, 1938, č. 10, s. 307–309.

práci v roce 1936 navrhuje proto zakládání a šíření tzv. besídek, neboli schůzek pro školní mládež za účelem rekreace v náboženském duchu katolického prostředí, přičemž nejdůležitějším bodem programu je katecheze;³⁴ Tomášek žádá, aby besídky převzaly úlohu farních katechetických škol, jež byly předepsány pro všechny diecéze.³⁵ Tyto schůzky chápe jako nezbytný doplněk školní katecheze a jejich organizaci jako povinnost každého katechety.³⁶ Během besídek jsou doplňovány a prohlubovány nejen náboženské vědomosti žáků, ale i mezery a nedostatky v jejich duchovním životě, zaviněné nízkou úrovní náboženského života v rodinách. Úlohou besídek bylo též udržet zájem žáků o náboženství, vést je k radosti z víry, uchovat čistotu jejich duše. Později, jakmile vstoupí do období adolescence, má jim besídka pomoci přejít do katolického mládežnického sdružení. Základem a účelem besídek má být vždy náboženská a mravní výchova.³⁷

Besídky neměly být chápány jako soukromá iniciativa, která funguje nezávisle na okolí, ale jako součást pastorace. Tomášek přenechává jejich organizaci farářům a katolickým spolkům, avšak dává rady, zejména pokud se týká nejdůležitější části besídky, tj. náboženského poučení či rozhovoru na určité náboženské téma.³⁸ Taková forma katecheze nesmí být improvizována, ale naopak pečlivě dopředu připravena, a to i z hlediska formálního.

Konverzaci na náboženské téma lze zařadit v kterékoli části celkového programu, záleží totiž nejvíc na tom, aby školáci byli nejlépe disponováni, nejlépe oslovitelní. Témata lze snadno čerpat z katechismu, z biblických dějin, z životopisů svatých, ale také z liturgie, z liturgického roku nebo z oblasti misijní činnosti církve.

Důležitým úkolem besídek je vést školáky k pravidelné účasti na mši sv. a častému přijímání svátostí.³⁹ Tomášek doporučuje široké spektrum činností v rámci i mimo rámec klasické besídky, např. poutě, kurzy duchovní obnovy pro školní mládež.⁴⁰ Je pevně přesvědčen o tom, že školní i mimoškolní katecheze musí zásadně ústít do každodenního života žáka a bezprostředně jej ovlivňovat. Pravdy víry mají být dítěti zprostředkovány tak, aby je samovolně podněcovaly k radostnému životu z víry, a to nejen v době školní docházky, ale i v dalším životě.

4. VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

V období první Československé republiky upravovala pozici výuky náboženství na středních školách Ústava z r. 1918, podle níž je sice tato výuka záležitostí církve, nicméně stát si vyhrazuje právo na dohled. Zatímco v zákonech bývalého Rakousko-Uherska byla účast na hodinách náboženské výuky povinná i na středních školách po celou dobu studia, v první Československé republice byla tato výuka náboženství

³⁴ Srov. F. TOMÁŠEK, *Didakticko-pastorační využití*, s. 170.

³⁵ Srov. S. CONGREGATIO DEL CONCILIO, *Provido sane concilio*, Decretum de catechetica institutione impensius curanda et provehenda, in *AAS*, roč. 27, 1935, č. 5, s. 145–154.

³⁶ Srov. F. TOMÁŠEK, „Katolická dětská besídka,“ *VýLi*, roč. 40, 1940, č. 5, s. 184.

³⁷ Srov. tamtéž.

³⁸ Srov. tamtéž, s. 185.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 186.

⁴⁰ Srov. tamtéž.

od šesté třídy víceletých gymnázií nepovinná.⁴¹ V těchto vyšších ročnících mohlo být náboženství vyučováno v tzv. sekcích a za předpokladu, že v každé z nich bude alespoň 20 žáků. Tento předpis umožňoval v praxi pouze výuku žáků dohromady z několika tříd současně.⁴²

Cílem náboženské výuky bylo dosažení znalostí pramenů božského Zjevení, znalostí biblických dějin Starého i Nového zákona, osobnosti Ježíše Krista a jeho církve, pravd víry a jejich obhajoby. O solidní učebnice se zasloužil zejména profesor pražského reálného gymnázia Bedřich Augustin.⁴³

Náboženská výuka však měla směřovat též ke kultivaci mravní osobnosti žáků v křesťanském duchu, tedy k náboženskému přesvědčení a svědomitému plnění náboženských a morálních povinností. Od poloviny 20. let se objevují učebnice pro výuku morálky – kromě mravouky z pera již zmíněného B. Augustina⁴⁴ uvedme ještě alespoň Dvořákovu *Mravouku katolickou*.⁴⁵

5. ZÁVĚR

Přes složitou situaci v první Československé republice pokračovala církev v katechezi především dětí a mládeže, a to ve státních školách. Díky významným katechetickým osobnostem mezi kněžími (V. Kubíček, F. Tomášek, J. Hronek) byla obohacována o cenné impulsy z jiných evropských zemí (Mnichovská metoda výuky náboženství, prvky tzv. činné školy aj.).

Na druhé straně, soustředěna tradičně do školního prostředí, poznávala jeho (a tím i své) hranice účinnosti – zjednodušené náboženské pravdy, přizpůsobené chápavosti dětí, nebyly později rozvíjeny úzce s jejich osobní zkušeností, především v kritickém období dospívání. Podle historika Z. Boháče se zakořenila představa, že s ukončením povinné školní docházky se končí i povinná návštěva bohoslužeb, svátostný život, což svědčilo mnohdy o trvajícím formálním přístupu.⁴⁶

Církev si jen pozvolna uvědomovala, že přirozené a organické prostředí pro katechezi tvoří celé farní společenství a zvláštním způsobem rodina. Vždyť již v tehdejší době bylo možno vnímat, že při katechezi nemáme před sebou pouze děti věřící, ale spíše děti tázající se, pochybující a hledající. Katecheta nestojí proti nim jako vlastník znalostí, ale spíše se nachází mezi nimi jako ten, kdo spolu s nimi přemýšlí a vede společné hledání.

⁴¹ Srov. F. TOMÁŠEK, *Dodatky ke katechetice a vybrané otázky ze školského zákonodárství*, Olomouc: Bosna-spolek slovanských bohoslovců, 1938, s. 3. Dále srov. K. BUREŠ, „Nepovinné náboženství na střední škole,“ *VýLi*, roč. 38, 1938, č. 4, s. 106. Autor se odvolává na Výnos Ministerstva školství a osvěty z 1. 6. 1922, č. 6.

⁴² Srov. F. TOMÁŠEK, *Dodatky*, s. 4; K. BUREŠ, „Nepovinné náboženství,“ s. 107.

⁴³ Nejrozšířenější mezi jeho díly byla *Základní náboženská nauka (apologetika)*, Praha: Vyšehrad, 1925; 2. vyd. 1929; 3. vyd. 1939.

⁴⁴ B. AUGUSTIN, *Mravouka*, Praha: Československá tiskárna, 1926. Byla schválena i ministerstvem školství jako učebnice pro vyšší třídy středních škol.

⁴⁵ X. DVOŘÁK, *Mravouka katolická*, Praha: Česká grafická unie, 1925.

⁴⁶ Srov. Z. BOHÁČ, „K otázce vyučování katolického náboženství,“ *Via: Časopis pro teologii*, roč. 1, 1968, č. 3, s. 54.

Konkrétním projevem tohoto nového rozšířeného chápání katechetické činnosti byla organizace tzv. besídek jako setkání dětí s katechetickým programem v mimoškolním prostředí.

Catechization of Children and Youth during the First Czechoslovak Republic

Key words: Family catechesis; religious education; religious instruction in schools; extracurricular catechesis

Abstract: During the first Czechoslovak Republic, the Church continued the catechization, mainly of children and youth, especially in state schools. Thanks to significant catechetical personalities among priests (V. Kubiček, F. Tomášek, J. Hronek), it was enriched by valuable impulses from other European countries (Munich method of teaching religion, elements of so-called active school, etc.).

On the other hand, since it was traditionally concentrated in the school environment, it recognized its limits of influence. Simplified religious truths, adapted to the comprehension of children, were not later developed with their personal experience, particularly in the critical period of adolescence. According to the historian Z. Boháč, the obligatory attendance of services and participation in spiritual life often ended with the conclusion of compulsory school attendance. This was frequently the result of a persisting formal approach.

The Church started to be aware of the fact that a natural and organic environment for catechization is created by the whole parish community and in a special way by the family. It was already possible to perceive at that time, that during catechization we do not face children who believe, but rather children who are asking, doubting and seeking. A catechist does not stay in front of them as a master of knowledge, but he is rather the one who thinks together with them and guides their search.

The organization of meetings where children came together with an extracurricular catechetical program was a concrete manifestation of this new extended understanding.